

ΤΟ ΒΗΜΑ

Γνώμες

Ακαδημαϊκός λόγος και ακαδημαϊκή αυταρέσκεια

Παπαχρήστου Κώστας

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ: 29/11/2017, 05:00 | ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ: 29/11/2017, 05:00

Στην ποίηση, πρωταρχική σημασία έχει η ωραιότητα του λόγου, η οποία μάλιστα κάποιες φορές καθίσταται αυτοσκοπός. Έτσι, συχνά συναντούμε ποιήματα που εμπεριέχουν υπέροχα λεκτικά ευρήματα, όμως το νόημά τους είναι θολό και δυσνόητο. Άλλες φορές, ακόμα και οι τυπικοί κανόνες του λόγου παρακάμπτονται αν αυτό υπηρετεί καλύτερα το ποιητικό ύφος και την ποιητική αισθητική. Τέτοια περίπτωση είναι το περίφημο Καβαφικό «Επέστρεφε», όπου η αύξηση στην προστακτική αποτρέπει το άχρωμο και αντι-ποιητικό «επίστρεφε».

Από την άλλη μεριά, κύρια αποστολή της επιστήμης είναι η διεύρυνση, ταξινόμηση και καταγραφή της ανθρώπινης γνώσης. Ο επιστημονικός γραπτός λόγος υπηρετεί αυτήν ακριβώς την καταγραφή και είναι το όχημα για τη διάδοση των επιστημονικών γνώσεων. Η ωραιότητα του επιστημονικού λόγου είναι, ασφαλώς, ευπρόσδεκτη όταν και όπου απαντάται, δεν αποτελεί όμως συστατικό εκ των ων ουκ άνευ για τον λόγο αυτό. Ακόμα περισσότερο, στην επιστήμη ο λόγος δεν μπορεί να χρησιμοποιείται ως μέσο εντυπωσιασμού. Εκεί, είναι η ίδια η ανακάλυψη νέας αλήθειας που (οφείλει να) εντυπωσιάζει!

Τέλος, σε ό,τι αφορά την εκπαίδευση, αποστολή της είναι το μεθοδικό χτίσιμο της γνώσης στον διδασκόμενο και η καθοδήγησή του ώστε να κάνει χρήση της γνώσης αυτής αυτονομούμενος, τελικά, από τον διδάσκοντα. (Για κάποιους «αιθεροβάμονες» εκπαιδευτικούς, βαθύτερος σκοπός της παιδείας είναι η ανάπτυξη αυτογνωσίας. Η φιλοσοφική αυτή θέση πέρασε, εν τούτοις, στο περιθώριο από τότε που ένας σημαντικός εκπρόσωπός της υποχρεώθηκε να πει το κώνειο...) Το τι οφείλει να υπηρετεί ο παιδαγωγικός λόγος είναι, νομίζω, αυτονόητο.

Είναι δυνατόν ο επιστημονικός λόγος να είναι ταυτόχρονα και παιδαγωγικός; Αυτό εξαρτάται από δύο παραμέτρους: τη διάθεση του ίδιου του επιστήμονα να διαπαιδαγωγήσει, και τον χώρο που του διατίθεται για να αναπτύξει τη σκέψη του. Παλιά, τα επιστημονικά περιοδικά εκδίδονταν αποκλειστικά σε έντυπη μορφή. Έτσι, πολλά από αυτά έθεταν περιορισμούς στην έκταση ενός επιστημονικού άρθρου, το οποίο δεν θα έπρεπε να υπερβαίνει έναν μέγιστο αριθμό σελίδων. Αλλά, ακόμα και όταν τυπικά δεν υπήρχαν τέτοιοι περιορισμοί, τα περιοδικά συχνά ζητούσαν από τον συγγραφέα να απαλείψει ολόκληρα κομμάτια από το άρθρο αν αυτά περιείχαν θέματα που ήταν ήδη γνωστά. Όπως είναι φυσικό, μερικές «ξερές» αναφορές στη βιβλιογραφία στο τέλος του άρθρου κάθε άλλο παρά προσέδιδαν σε αυτό παιδαγωγική αξία!

Με την ανάπτυξη του Διαδικτύου και τη δυνατότητα διακίνησης επιστημονικών ιδεών

σε ηλεκτρονική μορφή, οι περιορισμοί στην έκταση των επιστημονικών άρθρων χαλάρωσαν σημαντικά ή και εξαλείφθηκαν πλήρως. Μάλιστα, και με δεδομένη την άρση των παραπάνω περιορισμών, πολλά επιστημονικά περιοδικά απαιτούν πλέον κάθε υποβαλλόμενο άρθρο να έχει ευρύτερη αναγνωσιμότητα, πέραν του αυστηρά εξειδικευμένου επιστημονικού κοινού στο οποίο το άρθρο πρωταρχικά απευθύνεται.

Η παραπάνω απαίτηση ισχύει κατά μείζονα λόγο όταν ο επιστήμων ξεδιπλώνει τις γνώσεις και τις ιδέες του σε έντυπα ή ηλεκτρονικά μέσα μαζικής επικοινωνίας. Εκεί, απευθύνεται σε ένα ευρύτατο κοινό, το συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος του οποίου θα αδυνατούσε να κατανοήσει μία επιστημονική δημοσίευση του αρθρογράφου σε κάποιο επαγγελματικό περιοδικό. Έτσι, όταν απευθύνεται σε γενικό κοινό, ο επιστήμων οφείλει να είναι και δάσκαλος!

Παραδόξως, οι θετικοί επιστήμονες – που έχουν τη χειρότερη φήμη για το δυσνόητο των θεμάτων τους και την αναπόφευκτη στρυφνότητα της επιστημονικής τους γραφής – είναι εκείνοι που δείχνουν να σέβονται περισσότερο αυτό τον άγραφο νόμο. Παραπέμπω, ως παράδειγμα, στα εξαιρετικής παιδαγωγικής αξίας άρθρα στις φυσικές επιστήμες, τα οποία δημοσιεύονται σε αυτό εδώ το site και την αντίστοιχη κυριακάτικη εφημερίδα.

Αυτό που μερικές φορές προσωπικά με προβληματίζει είναι η ανάγνωση σε ειδησεογραφικά φύλλα, ή σε sites του Διαδικτύου, κάποιων κειμένων ακαδημαϊκής φύσης στην περιοχή των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών. Εκεί ο λόγος μοιάζει να υπηρετεί όχι τόσο τη διάδοση ιδεών και γνώσεων, όσο την αυτάρεσκη ανάγκη του αρθρογράφου να εντυπωσιάσει για την ευρηματικότητα των γλωσσικών του επινοήσεων. Έτσι, διαβάζουμε κείμενα στα οποία δεσπόζουν οι (συχνά ad hoc) νεολογισμοί και τα υπερ-σύνθετα λεκτικά σχήματα, αφήνοντας στο τέλος τον μέσο αναγνώστη να αναρωτιέται «τι θέλει να πει ο ποιητής» – κατά τη γνωστή έκφραση – αν όχι να αισθάνεται ολότελα ηλίθιος! Θα έλεγε κάποιος ότι απώτερος στόχος των ακαδημαϊκών αυτών είναι να εντυπωσιάσουν ο ένας τον άλλον μέσω δημόσια εκτιθέμενου λόγου, υπερθεματίζοντας αλληλοδιαδόχως σε ανούσια πολυπλοκότητα που οδηγεί, τελικά, σε νοηματική κενότητα.

Οι υπηρετούντες την ακαδημαϊκή εκπαίδευση διακατεχόμαστε στην πλειονότητά μας από ένα βαθύτερο, ανομολόγητο σύμπλεγμα. Αισθανόμαστε ότι ο «μύθος» μας απειλείται κάθε φορά που τολμούμε να γίνουμε κατανοητοί σε όσους δεν μοιράζονται την ίδια με εμάς επιστημονική εξειδίκευση. Έτσι, π.χ., ένα άρθρο σε κάποια ειδική περιοχή των μαθηματικών οφείλει να είναι δυσνόητο έως πλήρως ακατανόητο σε όποιον δεν διαθέτει ως ελάχιστη προϋπόθεση ένα διδακτορικό στην περιοχή αυτή! Επίσης – αυτό το γνωρίζουν καλά οι αναγνώστες – ένα φιλοσοφικό, κοινωνιολογικό, ιστορικό, κλπ., άρθρο γραμμένο από εκπρόσωπο του ακαδημαϊκού χώρου σε μια εφημερίδα ή κάποιο ειδησεογραφικό site ευρείας επισκεψιμότητας, δεν επιτρέπεται να περιέχει ακατάληπτους νεολογισμούς και δυσνόητες ορολογίες σε ποσοστό μικρότερο του 10-20% (το λέω, ασφαλώς, καθ' υπερβολήν και με αίσθηση πικρού χιούμορ). Έτσι, πολλά δημοσιευμένα άρθρα τείνουν να μοιάζουν με αυτάρεσκα επαγγελματικά «ραβασάκια» που ανταλλάσσονται υπερήφανα από ακαδημαϊκούς, με απώτερο στόχο τον εντυπωσιασμό εαυτών και αλλήλων.

Αυτό που δεν πρέπει, όμως, να ξεχνούμε είναι ότι ο Δάσκαλος (με δέλτα κεφαλαίο) δεν

εξασκεί απλά ένα επάγγελμα αλλά υπηρετεί ένα λειτούργημα. Ο παιδαγωγικός του ρόλος, επομένως, δεν εξαντλείται μέσα στους τέσσερις τοίχους μιας αίθουσας διδασκαλίας ή ενός αμφιθεάτρου, ούτε μέσα σε προκαθορισμένα ωράρια εργασίας, αλλά εκτείνεται κάθε στιγμή σε κάθε του επαφή με την κοινωνία. Ο ρόλος του δασκάλου είναι να φωτίζει τον δρόμο προς την αλήθεια, όχι το ίδιο του το πρόσωπο προς τέρψη του «εγώ» του και ικανοποίηση της ματαιοδοξίας του.

Αυτή η τελευταία αδυναμία θα μπορούσε, ίσως, να συγχωρηθεί στους ποιητές. Αυτοί όμως ούτως ή άλλως δεν μπορούν – ίσως κι ούτε πρέπει – να κρίνονται με τα συνήθη ανθρώπινα μέτρα. Στους κοινούς θνητούς που έχει ανατεθεί το βάρος της παιδαγωγικής καθοδήγησης της κοινωνίας (όχι μόνο εκείνου του μικρού τμήματός της που χωρά σε ένα αμφιθέατρο) αντιστοιχούν διαφορετικά αξιολογικά κριτήρια. Και, σε αντίθεση με ό,τι θέλουμε να πιστεύουμε, οι σημαντικότεροι κριτές μας δεν είναι οι φοβεροί referees των επιστημονικών περιοδικών: Είναι όσοι δίψασαν να μάθουν, μα τους αφήσαμε διψασμένους και με πρόσθετο το αίσθημα της αυτοαμφισβήτησης...

© Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη Α.Ε.

Το σύνολο του περιεχομένου και των υπηρεσιών του site διατίθεται στους επισκέπτες αυστηρά για προσωπική χρήση. Απαγορεύεται η χρήση ή επανεκπομπή του, σε οποιοδήποτε μέσο, μετά ή άνευ επεξεργασίας, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.